

Advies over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99

F +32 2 219 81 18

www.vlor.be

info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Advies op eigen initiatief op 24 januari 2013

Uitgebracht door de Algemene Raad op 24 januari 2013 met eenparigheid van stemmen

Voorbereiding: commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen, onder voorzitterschap van Jean Pierre Verhaeghe

Ook besproken op de Raad Basisonderwijs op 9 januari 2013, Raad Secundair Onderwijs op 10 januari 2013

Dossierbeheerder: Christof Vanden Eynde

1	AANLEIDING VOOR EEN ADVIES OVER ONTHAALONDERWIJS	2
2	TOTSTANDKOMING VAN HET ADVIES	2
3	WAT IS ONTHAALONDERWIJS?	3
4	WIE ZIJN DE ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS?	4
4.1	DE DOELGROEP VAN HET INITIËLE ONTHAALONDERWIJSAANBOD	4
4.1.1	<i>In het basisonderwijs .....</i>	4
4.1.2	<i>In het secundair onderwijs .....</i>	4
4.2	KENMERKEN VAN DE DOELGROEP	5
4.3	HOUDEN DE HUIDIGE DEFINITIES VAN DE DOELGROEP VOLDOENDE REKENING MET DE DIVERSITEIT?.....	6
5	DOELSTELLINGEN VAN HET INITIËLE ONTHAALONDERWIJS.....	6
5.1	DOELSTELLINGEN VANDAAG.....	6
5.1.1	<i>Basisonderwijs .....</i>	6
5.1.2	<i>Secundair onderwijs.....</i>	7
5.2	WORDEN DE DOELSTELLINGEN BEREIKT?	8
5.3	BEANTWOORDEN DE DECRETALE DOELSTELLINGEN AAN DE ZEER DIVERSE NODEN VAN DE DOELGROEP?.....	8
6	NAAR EEN EFFECTIEVER ONTHAALONDERWIJS	10
6.1	GENUANCEERDE KEUZES KUNNEN MAKEN.....	10
6.2	EEN KRACHTIGER TOELEIDINGSBELEID	11
6.3	EEN FLEXIBELERE INVULLING VAN HET INITIEEL ONTHAALONDERWIJS	12
6.4	OPBOUWEN EN BORGEN VAN EXPERTISE.....	14
6.5	ONTHAALONDERWIJS: MEER DAN HET INITIËLE AANBOD	15
6.5.1	<i>Onthaalonderwijs in de breedte .....</i>	15
6.5.2	<i>Onthaalonderwijs in de tijd.....</i>	16
7	VOORWAARDEN VOOR EEN EFFECTIEF ONTHAALONDERWIJS	17
7.1	OMKADERING	17
7.2	ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS EN TOELATINGSVOORWAARDEN	17
7.2.1	<i>Basisonderwijs .....</i>	17
7.2.2	<i>Secundair onderwijs.....</i>	18
7.3	EFFECTIEVE MONITORING	18
7.4	COMMUNICATIE MET DE OUDERS.....	19
7.5	SCHOOLWISSELS VERMIJDEN	19
7.6	DE NOOD AAN AANGEPASTE TWEEDELIJNSHULP	19
8	VOORBEREIDEND JAAR VOOR NIEUWKOMERS DIE WILLEN DOORSTROMEN NAAR HET HOGER ONDERWIJS	20

1 Aanleiding voor een advies over onthaalonderwijs

De Vlor besliste om een advies te formuleren over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers vanuit een aantal vaststellingen:

- In een aantal LOP's signaleren scholen met veel anderstalige nieuwkomers dat hun draagkracht een limiet bereikt. Ze hebben ook nood aan bijzondere expertise voor de opvang van bepaalde groepen anderstalige nieuwkomers met heel zware noden.
- Basisscholen signaleren moeilijkheden om hun kennis en expertise over de opvang van anderstalige nieuwkomers te borgen. Dat hangt samen met het wisselvallige karakter van de instroom van anderstalige nieuwkomers.
- OKAN-leerlingen blijven doorstromen naar een zeer beperkt aantal studiegebieden.¹ Over de jaren heen blijven Handel en Personenzorg de meest populaire studiegebieden. Positief is wel dat in het schooljaar 2009-2010 voor het eerst ook het aso in de top 3 voorkomt.
- OKAN-leerlingen en andere leerlingen hebben in één zelfde school vaak weinig onderling contact.
- Er wordt op verschillende niveaus nagedacht over een andere organisatie van het onthaalonderwijs. De conceptnota 'Samen taalgrenzen verleggen' bevat daarvoor een aantal beleidsintenties.² Tegelijk zijn er op lokaal niveau experimenten met de organisatie van het onthaalonderwijs, maar die stoten op de grenzen van de regelgeving.
- Er zijn onvoldoende gegevens beschikbaar over de schoolloopbaan van anderstalige nieuwkomers. Er is bijgevolg geen actueel onderzoek naar het onthaalonderwijs. De laatste wetenschappelijke evaluatie van het onthaalonderwijs dateert van 2006.³ Enkele van de aanbevelingen van dit rapport werden intussen geïmplementeerd, maar nog nooit geëvalueerd.
- Veel anderstalige nieuwkomers komen terecht in de grote steden, waar het onderwijs sowieso capaciteitsproblemen heeft. In die steden komen anderstalige nieuwkomers dan nog eens dikwijls in zogenaamde concentratiescholen terecht.
- De oprichting van OKAN-klassen in het secundair onderwijs valt onder de programmatiestop.

De beschrijving van bovenstaande vaststellingen houdt in se nog geen waardeoordeel in, maar schetst de context waarbinnen het advies tot stand kwam.

2 Totstandkoming van het advies

Het advies werd voorbereid door de commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen. Die nodigde bij de voorbereiding een aantal experts uit, vanuit de praktijk, uit de pedagogische begeleiding en uit de academische wereld. Volgende experts verleenden op die manier hun medewerking aan de totstandkoming van dit advies:

---

¹ Ministerie van Onderwijs en Vorming, Agentschap voor onderwijsdiensten (AgODi), Rapport Onthaalonderwijs 2008-2009 en 2009-2010, p. 24

² Smet, P.(2011). *Conceptnota samen taalgrenzen verleggen*. Brussel: s.n.p. 13 en 14

³ Sterckx, M., 'Wat is er nog van onze dromen'. Eindrapport van een onderzoek naar de doorstroming van anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs in de eerste drie jaar na de onthaalklas in Vlaanderen (2003-2005). Centrum voor Taal en Onderwijs, Leuven, 2006.

- Esmeralda Verton, Gemeentelijke basisschool de Toverberg, Gent
- Gino Lefebvre, Sint-Jozefinstituut, Kortrijk
- Joris Verlinden, SISO 2, Antwerpen
- Eva Louwette, Sint-Jozefinstituut, Betekom
- Kris van den Branden, directeur CTO Leuven
- Ann Devos, stafmedewerker onthaalonderwijs VKSO
- Geert Serneels, coördinator Solentra

3 Wat is onthaalonderwijs?

In de huidige regelgeving ontbreekt een eenduidige definitie van onthaalonderwijs. Volgens de Vlor heeft *onthaalonderwijs* twee, weliswaar nauw aan elkaar verwante betekenissen.

In de eerste plaats is het onderwijs dat tegemoetkomt aan de **specifieke onderwijsnoden** van anderstalige nieuwkomers, ongeacht hun leeftijd of het onderwijsniveau en ongeacht de feitelijke setting waarin ze terecht komen. Onthaalonderwijs streeft ernaar anderstalige nieuwkomers aansluiting te laten vinden in het reguliere Vlaamse onderwijs en ze op die manier ook te integreren in onze samenleving.

Onthaalonderwijs is in die zin een opdracht van alle scholen zodra ze één of meerdere anderstalige nieuwkomers als leerling hebben, en blijft een opdracht zolang het nieuwkomerschap invloed heeft op schoolprestaties en welbevinden. Dat volgt trouwens uit de verwachting dat elke school werk maakt van een zorg- en een gelijkeonderwijskansenbeleid.

Onthaalonderwijs in die betekenis is voor veel leerlingen een proces van lange duur en kan zelfs de volledige schoolloopbaan in Vlaanderen omvatten.

Daarnaast verwijst onthaalonderwijs naar **een specifiek onderwijsaanbod** dat de overheid mogelijk maakt en waarvoor ze ook extra middelen toekent. Dat aanbod is in de tijd beperkt en richt zich op het begin van de schoolloopbaan van anderstalige nieuwkomers in het Vlaamse onderwijs. Het kan beperkt worden tot leerlingen die aan bepaalde voorwaarden voldoen, waaronder leeftijd en duur van het verblijf in België.

Onthaalonderwijs in die tweede betekenis is een belangrijk instrument om het onthaalonderwijs in brede zin te realiseren, maar zeker niet het enige.

Voor dit advies zijn beide betekenissen van belang. Voor de duidelijkheid voeren we een kunstmatig terminologisch onderscheid in: we zullen de term *onthaalonderwijs* zonder meer hanteren in de eerste, brede betekenis, terwijl we *initieel onthaalonderwijs* zullen gebruiken in de tweede betekenis.

Ook in de regelgeving in brede zin wordt het begrip *onthaalonderwijs* in de twee beschreven betekenissen gebruikt. In citaten uit regelgevende teksten zullen we het onderscheid verduidelijken door waar van toepassing [initieel] toe te voegen.

Het is evident dat een goede start in het Vlaamse onderwijs cruciaal is voor zowel de schoolloopbaan als de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer. Het initieel onthaalonderwijs moet voor die goede start zorgen. Het zal in dit advies dan ook heel wat

aandacht krijgen. Het mag echter niet gelijkgeschakeld worden met onthaalonderwijs. Het brede onthaalonderwijs en het schoolloopbaanperspectief dat ermee samenhangt, blijven voor de Vlor centraal in het beleid voor anderstalige nieuwkomers.

4 Wie zijn de anderstalige nieuwkomers?

4.1 De doelgroep van het initiële onthaalonderwijsaanbod

4.1.1 In het basisonderwijs

Volgens het decreet over het inschrijvingsrecht behoort een leerling tot de doelgroep van het initiële onthaalonderwijs in het basisonderwijs, als hij aan één van beide volgende voorwaarden voldoet:

- *‘uiterlijk op 31 december van het lopende schooljaar vijf jaar of ouder is en op de dag van inschrijving of op 1 september die volgt op de inschrijving, gelijktijdig aan de volgende voorwaarden voldoet:*
  - *hij is een nieuwkomer, dit wil zeggen dat hij maximaal één jaar ononderbroken in België verblijft;*
  - *hij heeft niet het Nederlands als thuistaal of moedertaal;*
  - *hij beheerst onvoldoende de onderwijstaal om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen;*
  - *hij is maximaal negen maanden ingeschreven, vakantiemaanden juli en augustus niet inbegrepen, in een school met het Nederlands als onderwijstaal;*
- *officieel verblijft in een open asielcentrum, zijnde een collectieve opvangstructuur zoals bedoeld in artikel 2, 10°, van de wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde categorieën van vreemdelingen en die uiterlijk op 31 december van het lopende schooljaar vijf jaar of ouder is.’⁴*

4.1.2 In het secundair onderwijs

In het secundair onderwijs is een anderstalige nieuwkomer:

- *‘in het voltijds gewoon secundair onderwijs: een leerling die bij de start van het [initieel] onthaalonderwijs gelijktijdig aan de volgende voorwaarden voldoet:*
  - 1 *op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar enerzijds minstens twaalf jaar en anderzijds geen achttien jaar geworden is;*
  - 2 *een nieuwkomer is, dat wil zeggen maximaal één jaar ononderbroken in België verblijven;*
  - 3 *niet het Nederlands als thuistaal of moedertaal heeft;*
  - 4 *onvoldoende de onderwijstaal beheerst om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen;*
  - 5 *maximaal negen maanden ingeschreven is (vakantiemaanden juli en augustus niet inbegrepen) in een onderwijsinstelling met het Nederlands als onderwijstaal;’⁵*
- *in het deeltijds beroepssecundair onderwijs:⁶ een jongere die aan alle volgende voorwaarden voldoet:*

---

⁴ Decreet inschrijvingsrecht, Art. II. 1°

⁵ Decreet inschrijvingsrecht Art. V.2. 3°

- *een nieuwkomer zijn, dat wil zeggen maximaal één jaar ononderbroken in België verblijven;*
- *het Nederlands niet als moedertaal of thuistaal hebben;*
- *maximaal negen maanden ingeschreven zijn, de maanden juli en augustus niet inbegrepen, in een onderwijsinstelling met het Nederlands als onderwijstaal;*
- *het Nederlands onvoldoende beheersen om deeltijds beroepssecundair onderwijs met goed gevolg te doorlopen;*
- *op 31 december volgend op de aanvang van het schooljaar de leeftijd van 18 jaar nog niet hebben bereikt.'*

De omzendbrief over onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het gewoon voltijds secundair onderwijs stelt dat in bijzondere omstandigheden en na een gemotiveerd verzoek kan afgeweken worden van de voorwaarden met betrekking tot leeftijd, duur van het verblijf in België en duur van inschrijving in een Nederlandstalige onderwijsinstelling.⁷

4.2 Kenmerken van de doelgroep

De definities in de regelgeving van een anderstalige nieuwkomer focussen op wat bepalend is voor de doelgroep, nl. de beperkte of onbestaande kennis van het Nederlands enerzijds en het nieuwkomerschap anderzijds. Ze doen daarbij onvoldoende recht aan de enorme diversiteit van de doelgroep.

Goed onthaalonderwijs is voor de Vlor maatwerk en houdt rekening met die diversiteit. De raad brengt die diversiteit hieronder op een niet-exhaustieve manier in kaart. Het gaat daarbij niet alleen om een diversiteit van kenmerken die eigen zijn aan de leerling, maar ook om kenmerken van de omgeving waaruit ze komen en van de nieuwe omgeving waarin ze terecht komen:

- de leeftijd van de leerling, en daarmee samenhangend, de mate waarin er een taalkloof is in vergelijking met Nederlandstalige leeftijdsgenoten. De Vlor vraagt bijzondere aandacht voor leerlingen op zogenaamde kantelleeftijden: de 5- à 7-jarigen, de 11- à 12-jarigen en de 15- à 18-jarigen;⁸
- het herkomstland;
- de migratiegeschiedenis en daarmee samenhangend, de verlieservaring van het kind als gevolg van de migratie;
- het psycho-sociaal welbevinden (inclusief eventuele traumatische ervaringen);
- de schoolse voorgeschiedenis (inclusief de kenmerken van het schoolsysteem waaruit de leerling komt);
- de leermotivatie en persoonlijke ambities;
- de socio-economische achtergrond;

---

⁶ artikel 3, 1°, het decreet van 10 juli 2008 betreffende het stelsel van leren en werken in de Vlaamse Gemeenschap;

⁷ Omzendbrief SO 75 van 30/06/2006, 3.1.2.

⁸ In verband met de 15- tot 18-jarige jongeren kijkt de Vlor met belangstelling uit naar het EIF-project dat via een actieonderzoek een integrale aanpak uit wil werken voor een onderwijs- en opleidingstraject, afgestemd op de noden van 16- tot 18-jarige nieuwkomers. Dit moet leiden tot een traject op maat van deze doelgroep. Het actieonderzoek is in december 2012 van start gegaan.

- de thuissituatie van de leerling. Een bijzondere groep in dit verband zijn de niet-begeleide minderjarigen;
- de eventuele specifieke onderwijsbehoeften;
- de kenmerken van de omgeving waarin de leerling terecht komt (grootstedelijke omgeving; kleinere centrumstad; asielcentrum);
- het moment in het schooljaar waarop de nieuwkomer in het onderwijs instapt (bij de start van het schooljaar of middenin?);
- ...

4.3 Houden de huidige definities van de doelgroep voldoende rekening met de diversiteit?

De hierboven geciteerde definities van de doelgroep van het initiële onthaalonderwijs houden tot op zekere hoogte rekening met de diversiteit van de doelgroep. Dat is het duidelijkst in het secundair onderwijs, waar de mogelijkheid tot afwijking op sommige regels expliciet is voorzien. De raad vindt het belangrijk dat deze mogelijkheid niet alleen behouden blijft, maar ook soepeler wordt toegekend. De afwijking op leeftijd wordt bijvoorbeeld in de praktijk enkel toegestaan voor de bovengrens van 18 jaar. De raad is ervan overtuigd dat in individuele gevallen een iets vervroegde instap in het secundair onderwijs een betere oplossing kan zijn dan nog instappen in het basisonderwijs. Hij vraagt daarom dat ook een afwijking op de ondergrens (12 jaar) mogelijk wordt.

De definitie voor het basisonderwijs toont zich dan weer bewust van de bijzondere situatie van kinderen die in een asielcentrum verblijven. De Vlor vraagt om deze bepaling te behouden. Kinderen die verblijven in een asielcentrum komen immers weinig in aanraking met het Nederlands. Dat geldt evengoed voor kinderen uit het secundair onderwijs. De raad vraagt daarom dat ook leerlingen uit het secundair onderwijs die in een open asielcentrum verblijven, automatisch tot de doelgroep van het initieel onthaalonderwijs zouden behoren.

5 Doelstellingen van het initiële onthaalonderwijs

5.1 Doelstellingen vandaag

5.1.1 Basisonderwijs

De overheid omschrijft de doelstellingen van het initiële onthaalonderwijs in het basisonderwijs als volgt:⁹

- [Initieel] onthaalonderwijs is onderwijs dat de taalvaardigheid Nederlands én de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer bevordert.
- Het [initieel] onthaalonderwijs heeft tot doel de anderstalige nieuwkomer voor te bereiden op instromen in het gewoon onderwijs en de doorstroming te bevorderen in de reguliere klaspraktijk en de verdere schoolloopbaan. Het [initieel] onthaalonderwijs moet de anderstalige nieuwkomer in staat stellen op een efficiënte manier te functioneren in de

---

⁹ Omzendbrief Ba0/2006/03 van 30/06/2006

klas, in overeenstemming met zijn leeftijd, als lerend individu en als lid van de klas- en schoolgemeenschap.

- Het [initieel] onthaalonderwijs ontwikkelt bij de anderstalige nieuwkomer de nodige taal- en andere vaardigheden om de leerboodschappen, die in de toekomstige klas zullen verstuurd worden, te kunnen begrijpen en om deel te kunnen nemen aan het sociale verkeer dat in de klas en op school plaatsgrijpt. Deze vaardigheden moeten de anderstalige nieuwkomers in staat stellen zich te integreren in onze samenleving.
- Het [initieel] onthaalonderwijs, zowel het onthaaljaar als het vervolgsjaar, maakt werk van actieve integratie van de anderstalige nieuwkomer in het schoolleven, waarbij de relatie van de anderstalige nieuwkomer met de klastitularis en de leeftijdgenoten de nodige aandacht krijgt. Leren omgaan met sociale en culturele verscheidenheid is hierin van groot belang.

5.1.2 Secundair onderwijs

De regelgeving omschrijft de doelstellingen van het [initieel] onthaalonderwijs als volgt: *'[initieel] Onthaalonderwijs, dat niet in een graad of in het hoger beroepsonderwijs wordt gerangschikt en dat uit één onthaaljaar bestaat, is een specifiek en tijdelijk onderwijsaanbod dat anderstalige nieuwkomers in staat stelt om Nederlands te leren en nadien in te stromen in het Nederlandstalig onderwijs. Het is gericht op taalvaardigheid Nederlands en inburgering.'*¹⁰

De omzendbrief onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het gewoon voltijds secundair onderwijs zegt het volgende:¹¹

Het onthaalonderwijs heeft tot doel Nederlandsonkundige leerlingen, die onlangs in België zijn aangekomen, op te vangen, hen zo snel mogelijk Nederlands te leren en hen te integreren in de onderwijsvorm en studierichting die het nauwst aansluit bij de individuele capaciteiten van deze anderstalige nieuwkomer. Het onthaalonderwijs bevat daarom eerst een onthaaljaar. Het leerprogramma van het onthaaljaar is zeer sterk gericht op het verwerven van het Nederlands. [...]

Na het onthaaljaar en na de overstap naar het regulier onderwijs moet de anderstalige nieuwkomer op ondersteuning van de onthaalklas kunnen blijven rekenen. Tevens dienen leerkrachten uit het regulier onderwijs gecoacht te worden door de onthaalklas.

Het onthaalonderwijs moet het voor deze leerlingen mogelijk maken hun studie in het regulier secundair onderwijs met succes voort te zetten.

Met het oog hierop werden de ontwikkelingsdoelen 'Nederlands voor nieuwkomers in de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers' ontwikkeld.

---

¹⁰ Codex secundair onderwijs, Art. 135, §1

¹¹ Omzendbrief SO 75 van 30/06/2006, 2.

5.2 Worden de doelstellingen bereikt?

Om de effectiviteit van het onthaalonderwijs te kunnen evalueren en zo nodig bij te sturen, zijn goede data nodig. De overheid beschikt echter niet over de nodige gegevens om na te gaan of kinderen in het basisonderwijs de doelstellingen van het onthaalonderwijs bereiken.

Dat heeft veel te maken met de manier waarop het onthaalonderwijs in het basisonderwijs vandaag georganiseerd is. Scholen die te weinig nieuwkomers hebben om een beroep te kunnen doen op bijkomende ondersteuning, hoeven nu hierover geen gegevens door te geven.

Voor het secundair onderwijs zijn er meer gegevens beschikbaar. De Vlor drukt hier zijn appreciatie uit voor de wijze waarop AgODi de cijfers over het onthaalonderwijs in het secundair onderwijs verzamelt en publiceert. Ook hier volstaan de beschikbare data echter niet om een volledig beeld te krijgen van de schoolloopbaan van anderstalige nieuwkomers. Scholen met een OKAN-klas hebben bijvoorbeeld geen systematisch zicht op de verdere schoolloopbaan van hun ex-leerlingen en kunnen daaruit ook geen lering trekken. Ook de anderstalige nieuwkomers die hun schoolcarrière niet in een OKAN-klas starten, blijven volledig buiten zicht.

De Vlor vraagt voor beide niveaus een meer nauwgezette dataverzameling. De overheid moet in haar databank systematisch opnemen wie ooit als nieuwkomer in het onderwijs instroomde en dat op basis van een individuele koppeling, maar met respect voor de privacy van de betrokken ouders en kinderen. De data moeten inzicht bieden in de volledige schoolloopbaan van de anderstalige nieuwkomer, inclusief de toeleiding naar het onderwijs. De gevraagde dataverzameling moet voor de scholen bovendien zo eenvoudig mogelijk gehouden worden.

5.3 Beantwoorden de decretale doelstellingen aan de zeer diverse noden van de doelgroep?

De Vlor vindt de doelstellingen van het initieel onthaalonderwijs zoals die vandaag decretaal zijn vastgelegd onvolledig, zowel in het lager als in het secundair onderwijs.

Ten eerste gaat er onvoldoende aandacht naar de kennis en vaardigheden die naast de kennis van het Nederlands nodig zijn om te kunnen aansluiten in de gewone klas. Het gaat daarbij ten eerste om algemene schoolse vaardigheden en attitudes. De Vlor wijst hier met name op de bijzondere problematiek van anderstalige nieuwkomers die op de leeftijd van acht, negen jaar of ouder instromen en in hun land van herkomst geen of nauwelijks schoolervaring opgedaan hebben. Die kinderen staan voor de grote uitdaging om op bijzonder korte termijn alle basisvaardigheden en -houdingen te verwerven waar andere kinderen al van in de kleuterklas mee bezig zijn.

Maar ook kinderen die in hun herkomstland wel een normaal vorderende schoolloopbaan achter de rug hebben kunnen, door andere oriëntaties van het onderwijssysteem waaruit ze afkomstig zijn, specifiekere kennis en vaardigheden missen, bijvoorbeeld op het vlak van wiskunde of vreemde talen. Door de eenzijdige focus op het verwerven van Nederlands in de regelgeving lijkt het alsof dergelijke hiaten voor het vervolgtraject minder belangrijk zijn dan kennis van de onderwijstaal, wat volgens de Vlor niet zo is.

De doelstellingen lijken ook te suggereren dat Nederlands in het initieel onthaalonderwijs verworven kan worden. Wat de verwerving van de nodige Nederlandse taalvaardigheid betreft, moet er volgens de Vlor een onderscheid gemaakt worden tussen de *basistaalvaardigheid* nodig

voor een vlot sociaal verkeer en de specifieke *schoolse* taalvaardigheid voor het vlot begrijpen van 'leerboodschappen in de klas'. Dat laatste is veel complexer en vergt een ondersteuning die veel langer duurt dan een onthaaljaar en een vervoljaar. De raad is van oordeel dat de doelstellingen te bereiken zijn voor heel wat anderstalige nieuwkomers als er na het onthaaljaar nog een goed uitgebouwd vervolgtraject komt. Gemiddeld hebben jongeren 7 tot 11 jaar nodig vooraleer zij het taalvaardigheidsniveau van moedertaalsprekers bereiken.¹²

Dat alles betekent uiteraard niet dat taalverwerving geen belangrijke rol zou spelen in het onthaalonderwijs, integendeel. Maar die taalverwerving mag niet verabsoluteerd worden. Wat het onthaalonderwijs volgens de raad kenmerkt is niet zozeer de taalverwerving op zich, maar het feit dat bij de verwerving van allerlei kennis en vaardigheden de talige component zeer sterk aanwezig is.

De doelstellingen hebben ook te weinig aandacht voor de noodzakelijke voorwaarden om ze te realiseren. Voor de Vlor is het welbevinden van nieuwkomers daarbij een erg belangrijk element. Nog los van eventuele traumatische ervaringen in het herkomstland, betekent migratie een verlieservaring. Nieuwkomers hebben nood aan ondersteuning die erop gericht is dat zij zich goed voelen in hun nieuwe (school)omgeving. De eerste zorg, zeker voor deze kinderen, moet gaan naar hun opname in een nieuwe groep van vrienden waarin ze zich thuis voelen en die hen de nodige veiligheid en stabiliteit biedt om zich verder te kunnen ontplooiën. Dat veronderstelt ook dat de nieuwkomers effectief deelnemen aan het normale schoolleven. Het advies gaat daar onder 6.5.1. verder op in.

Specifiek met betrekking tot het secundair onderwijs wil de Vlor wel nog opmerken dat zijn bredere invulling van de doelstellingen van het onthaalonderwijs parallel lijkt te lopen met die van de omzendbrief. In de codex secundair onderwijs worden onthaalonderwijs en de onthaalklas met elkaar gelijk gesteld. De omzendbrief daarentegen beschouwt de onthaalklas als het eerste jaar van het onthaalonderwijs. Onthaalonderwijs wordt in de omzendbrief in de brede betekenis gebruikt die ook de Vlor in dit advies aanhoudt.

Over de ontwikkelingsdoelen voor het onthaalonderwijs waarnaar de omzendbrief verwijst, heeft de Vlor ook al een positief advies geformuleerd.¹³ De ontwikkelingsdoelen scheppen duidelijkheid voor alle betrokkenen. Ze focussen op schoolse taalvaardigheid en geven de scholen ruimte om Nederlands aan te bieden in verschillende contexten en op die manier maatwerk te geven voor deze diverse doelgroep. Bovendien zijn de ontwikkelingsdoelen zo geformuleerd dat ze het scholen mogelijk maken om in de onthaalklas ook in te zetten op de verwerving van de schoolse kennis en vaardigheden die anderstalige nieuwkomers, naast het Nederlands, nodig hebben om te kunnen integreren in de onderwijsvorm en studierichting die aansluit bij hun individuele capaciteiten. Ten slotte verwijzen een aantal ontwikkelingsdoelen ook expliciet naar het welbevinden van de anderstalige nieuwkomer.

---

¹² Shohamy, E. (2006). *Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches*. London: Routledge.

¹³ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de herziening van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen Nederlands en moderne vreemde talen](#), 5 juni 2008.

Waar de codex en de omzendbrief van elkaar afwijken of op zijn minst andere accenten leggen, kan de Vlor zich telkens vinden in de visie van de omzendbrief. De raad vraagt daarom dat die visie een passende decretale vertaling zou krijgen.

6 Naar een effectiever onthaalonderwijs

6.1 Genuanceerde keuzes kunnen maken

Een blauwdruk voor effectief onthaalonderwijs laat zich niet gemakkelijk uittekenen. Het onthaalonderwijs moet rekening houden met de diverse noden van de anderstalige nieuwkomers. Het debat over hoe het onderwijs aan die noden tegemoet moet komen, wordt vaak gedomineerd door een aantal tegenstellingen:

- spreiding versus (tijdelijk) bij elkaar plaatsen van anderstalige nieuwkomers;
- een sterk toeleidingsbeleid versus vrije keuze van school en vestigingsplaats door ouders;
- expertise is gepooled of verspreid over scholen;
- een categoriale aanpak versus individuele ondersteuning.

De Vlor vindt dat het debat niet in die tegenstellingen mag blijven hangen. De raad benadrukt dat het om *continua* gaat, waarbinnen telkens weer genuanceerde keuzes gemaakt kunnen worden. Op microniveau dient voor elke anderstalige nieuwkomer in elke fase van het onthaalonderwijs de afweging gemaakt te worden welke aanpak het meest tegemoet komt aan zijn noden op dat moment. De mogelijkheden van de school en de lokale context spelen bij het bepalen van die aanpak ook een rol.

Dat legt uiteraard meer verantwoordelijkheden bij de scholen en de lokale regisseurs, maar biedt tegelijk ook meer kansen. De scholen en de lokale regisseur kunnen het onthaalonderwijs organiseren op een manier die aan de lokale noden aangepast is.

Uitgangspunt voor de Vlor is het subsidiariteitsprincipe: een goed Vlaams beleid rond onthaalonderwijs creëert een kader dat mogelijkheden biedt om lokaal keuzes te maken. Dat kader voorziet tegelijk ook een monitoring en evaluatie van het beleid.

Binnen dat kader ziet de Vlor vier hefboomen voor een effectiever onthaalonderwijs:

- een krachtiger toeleidingsbeleid;
- flexibilisering van het initieel onthaalonderwijsaanbod;
- inzetten op expertise;
- meer aandacht voor de volledige schoolloopbaan, in de tijd en in de breedte.

Die hefboomen moeten lokaal of op het niveau van de anderstalige nieuwkomer concrete invulling krijgen. In wat volgt, gaat de Vlor verder in op die hefboomen, en verduidelijkt hij de keuzes die zich stellen.

Daarbij maakt de raad in een aantal gevallen expliciet het onderscheid tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs. Uiteraard is er een continuïteit in de noden van de individuele leerling. Wat goed is voor de elfjarige anderstalige nieuwkomer in het basisonderwijs, zal wellicht ook goed zijn voor een vergelijkbare twaalfjarige anderstalige nieuwkomer in het secundair

onderwijs. Dat neemt echter niet weg dat er toch heel wat relevante verschillen zijn tussen de beide onderwijsniveaus, die een onderscheid verantwoorden.

In de eerste plaats is de te overbruggen taalkloof in het secundair onderwijs een stuk groter dan in het basisonderwijs, en dan in het bijzonder de kloof met het schoolse Nederlands. Daarnaast spelen ook de institutionele verschillen: het secundair onderwijs met zijn verschillende onderwijsvormen en scala aan studierichtingen is voor nieuwkomers veel moeilijker te doorgronden dan het basisonderwijs. Ook het grotere geografische bereik van secundaire scholen, dat volgt uit de grotere zelfstandige mobiliteit van de leerlingen, is een relevant verschil.

6.2 Een krachtiger toeleidingsbeleid

Het secundair onderwijs zet momenteel in op de toeleiding van anderstalige nieuwkomers naar zogenaamde OKAN-klassen. Een verplichting is die toeleiding echter niet. Concrete cijfers over hoeveel anderstalige nieuwkomers er buiten de OKAN-klas instappen in het secundair onderwijs, ontbreken. Duidelijk is wel dat de complexiteit van het secundair onderwijs ertoe leidt dat de meeste nieuwkomers graag ingaan op de suggestie om het initiële onthaalonderwijs in een gespecialiseerde school te volgen.

Voor het secundair onderwijs pleit de Vlor ervoor maximaal kansen te bieden voor de toeleiding van anderstalige nieuwkomers naar onthaalklassen. De grotere taalkloof en de institutionele complexiteit van het secundair onderwijs waarnaar hierboven werd verwezen, verantwoorden die keuze.

Voor het basisonderwijs moeten een aantal overwegingen in verband met toeleiding meegenomen worden. Een toeleidingsbeleid gericht op spreiding van anderstalige nieuwkomers over zoveel mogelijk scholen (met vooral veel Nederlandstalige leerlingen) lijkt enerzijds de beste garanties te bieden voor een snelle verwerving van Nederlandse taalvaardigheid en een snellere integratie in het reguliere onderwijs en in onze samenleving. Anderzijds zijn in sommige omstandigheden zowel scholen als ouders vragende partij voor een (tijdelijk) bijeenplaatsen van anderstalige nieuwkomers.

Vooraf bij anderstalige nieuwkomers met een problematische voorgeschiedenis (op schools en/of psychosociaal vlak) worden de noden als dermate complex ervaren dat scholen alleen door een bundeling van krachten de nodige expertise kunnen verzekeren.

Voor sommige groepen van ouders van anderstalige nieuwkomers is het dan weer niet vanzelfsprekend hun kind naar school te (moeten) sturen. Het broodnodige vertrouwen in de school lijkt bij hen gewonnen te kunnen worden als de school al veel kinderen uit hun bevolkingsgroep telt.

Bij dat alles moet ook nog rekening gehouden worden met het principe van de vrije keuze van school en vestigingsplaats door de ouders. Dat laatste hoeft volgens de Vlor echter niet in tegenspraak te zijn met een krachtig toeleidingsbeleid. Zo'n beleid geeft ouders de nodige informatie en ondersteuning om een schoolkeuze te maken in het belang van hun kind, maar grijpt niet in op de vrije schoolkeuze. Integendeel: het is nog maar de vraag in hoeverre een schoolkeuze echt vrij genoemd kan worden als ouders die maken op basis van puur praktische

overwegingen (Wat is de meeste nabije school? Welke school heeft nog plaats?). In die zin versterkt een toeleidingsbeleid ook de keuzevrijheid van de ouders.

Een toeleidingsbeleid in de zin van advies aan en ondersteuning van nieuwkomers bij de schoolkeuze voor hun kind(eren), hangt uiteraard noodzakelijk vast aan een lokaal gedragen en aan de lokale omstandigheden aangepaste visie. Centraal in die visie staan de onderwijsnoden van de anderstalige nieuwkomers. Overwegingen van praktische en organisatorische aard zijn steeds ondergeschikt aan het belang van de anderstalige nieuwkomer.

Een goed onderbouwde lokale visie op toeleiding veronderstelt (1) een actieve samenwerking tussen scholen onderling en met andere, bij het onderwijs betrokken partners en (2) een duidelijke regie.¹⁴

Om dat toeleidingsbeleid concreet uit te voeren, moeten formele kanalen worden gebruikt, maar evengoed informele netwerken. Legale nieuwkomers komen in ieder geval bij de gemeente terecht. De gemeenten hebben nu al de verplichting informatie te geven over de leerplicht en het onderwijsaanbod. Het toeleidingsbeleid mag zich volgens de Vlor niet beperken tot het oplijsten van de verschillende scholen. De lokale regisseur (of een organisatie die die regisseur daarvoor aanduidt) moet ouders ook begeleiden bij de schoolkeuze, op basis van de lokale visie op toeleiding. De clb zijn, op basis van de operationele opdrachten die hen door de Vlaamse Regering zijn toebedeeld, daarbij een aangewezen partner, vooral om bijkomende ondersteuning te bieden op het vlak van studieoriëntering.

Ook andere actoren spelen een rol in de informatieverstrekking over onderwijs: individuele scholen, het onthaalbureau, zelforganisaties, geloofsgemeenschappen, informele netwerken, ... Het lokale beleid moet er in elk geval naar streven dat die actoren vanuit dezelfde objectieve informatie ouders begeleiden bij de schoolkeuze. De inzet van brugfiguren biedt in dat verband kansen. Via hen kan het beleid doorsijpelen tot bij de informele netwerken.

6.3 Een flexibelere invulling van het initieel onthaalonderwijs

Goed onthaalonderwijs respecteert de diversiteit van de doelgroep. Dat veronderstelt volgens de Vlor dat er flexibeler dan nu mogelijk is, invulling gegeven wordt aan het initiële onthaalonderwijs.

Voor het basisonderwijs betekent die flexibilisering een uitbreiding van de mogelijkheden in het continuüm tussen een categoriale en een inclusieve aanpak. Uitgangspunt is momenteel dat in het basisonderwijs anderstalige nieuwkomers verspreid worden over de scholen. Voor zover zo'n spreiding tot stand komt, is die in de huidige situatie echter niet zozeer het gevolg van een actieve politiek maar eerder van een afwezigheid van sturing. In de praktijk resulteert die afwezigheid van sturing in de grote steden veelal in een concentratie van anderstalige nieuwkomers in bepaalde scholen.

---

¹⁴ In de context van dit advies laat de Vlor buiten beschouwing aan wie die regisseursrol toekomt. De aangekondigde conceptnota over flankerend onderwijsbeleid zal de Vlor de kans geven om daar in een ruimere context over te reflecteren.

Zoals in 6.2 al aangehaald, is die concentratie als dusdanig niet noodzakelijk negatief. Zowel scholen als ouders zijn soms vragende partij. Het probleem is veeleer dat in de huidige situatie onduidelijk is in hoeverre die concentratie tot stand komt als gevolg van een bewuste keuze in functie van de noden van de betrokken kinderen en hun ouders, dan wel ten gevolge van een reeks toevallige (zoals de plaats waar men onderdak vindt) of ongewenste omstandigheden (zoals capaciteitstekort en gebrek aan expertise) waarop noch ouders, noch scholen of toeleiders enige greep hebben. We kunnen vermoeden dat de plaats waar een leerling initieel terecht komt, in de meeste gevallen de schoolloopbaan zal determineren. Daarom is het niet wenselijk dat die initiële plaats louter het gevolg van 'omstandigheden' is.

Ideaal gezien moet op microniveau voor elke anderstalige nieuwkomer in elke fase van het initieel onthaalonderwijs de afweging gemaakt kunnen worden welke aanpak het meest tegemoet komt aan zijn noden op dat moment en aan de mogelijkheden van de school: de anderstalige nieuwkomers in groep samennemen (categoriale benadering) versus integratie in reguliere klasgroepen aangevuld met individuele ondersteuning. Een groepsbenadering kan voor sommige anderstalige nieuwkomers in sociaal-emotioneel opzicht heilzaam zijn en het biedt ook kansen om de thuistaal van de kinderen als ondersteuningsmiddel te hanteren. Integratie in reguliere klasgroepen zal op termijn wellicht meer kansen bieden tot ontplooiing van de individuele talenten van elke anderstalige nieuwkomer.

Flexibel inspelen op de concrete (in de tijd evoluerende) noden van de anderstalige nieuwkomers is uiteraard het meest aangewezen. Maar de mogelijkheden voor het ene of het andere zijn niet altijd en overal aanwezig. Dat is zeker al niet het geval op het niveau van de school. Net daarom pleit de Vlor ervoor dat scholen de kans zouden krijgen om op een schooloverstijgende manier samen te werken.

Voor de Vlor is het daarbij bijvoorbeeld denkbaar dat anderstalige nieuwkomers uit verschillende scholen voor een bepaalde tijd samen worden gebracht. Dat is mogelijk voor verschillende doeleinden, voor variabele duurtijd en op verschillende momenten in het initieel onthaalonderwijs. Uitgangspunt vormen steeds de specifieke behoeften van de betrokken anderstalige nieuwkomers en hun ouders.

De leerling blijft in dergelijke gevallen steeds leerling van zijn oorspronkelijke school. Aan het principe van de vrije schoolkeuze wordt dus niet geraakt. De keuze om lokaal een dergelijk aanbod te organiseren heeft uiteraard wel consequenties. Zo is het evident dat vervoer zal moeten worden voorzien.

De optie die de Vlor in dit verband op lokaal niveau mogelijk wil maken, verschilt nadrukkelijk van het categoriale taalaanbod dat het voorontwerp van onderwijsdecreet XXIII voorziet. Dat is exclusief gericht op taalverwerving, heeft een bepaalde duur (4 of 8 weken) en komt steeds aan het begin van het initieel onthaalonderwijs. Dit zogenaamde taalbad is volgens de Vlor veel te rigide en laat de scholen te weinig autonomie om in samenwerking met elkaar in te spelen op de individuele noden van de anderstalige nieuwkomers.

Ook andere vormen van lokale samenwerking tussen scholen zijn voor de Vlor denkbaar. Zo vraagt de raad dat de overheid een kader uitwerkt dat het mogelijk maakt dat scholen hun expertise inzake opvang van anderstalige nieuwkomers poolen over schoolgemeenschappen en

netten heen. Vanuit zo'n centrale pool kunnen de experts dan uitgestuurd worden naar de scholen en vestigingsplaatsen waar er op een gegeven moment meest nood aan is.

In het secundair onderwijs zijn er al heel wat mogelijkheden om een flexibele invulling te geven aan het initieel onthaalonderwijs. Die flexibiliteit hoeft daarbij niet steeds te betekenen dat het initieel onthaalonderwijs verlengd wordt. De Vlor is ervan overtuigd dat bepaalde leerlingen inderdaad behoefte hebben aan een langer initieel onthaalonderwijs. Evengoed zijn er leerlingen die sneller kunnen doorstromen. Zo'n snellere doorstroming kan o.a. gerealiseerd worden door leerlingen de OKAN-klas te laten combineren met het volgen van bepaalde vakken in de beoogde vervolgstudierichting, zelfs over de grenzen van scholen heen. De Vlor wijst in dit verband op de zogenaamde snuffelstages, die nog intensiever dan vandaag het geval is ingezet kunnen worden om anderstalige nieuwkomers zich te laten oriënteren in het secundair onderwijs.

Toch ziet de Vlor ook in het secundair onderwijs nog een aantal mogelijkheden om verder te flexibiliseren. In 4.3 werd al gevraagd om gemotiveerde afwijkingen op de minimumleeftijdsgrens toe te staan.

Een andere vorm van flexibilisering houdt verband met de anderstalige nieuwkomers die op de leeftijd van 16 of 17 jaar instromen. Voor jongeren op die leeftijd is het niet evident om enkel via het leerplichtonderwijs hun professionele of educatieve ambities waar te maken. De Vlor pleit ervoor dat voor dergelijke jongeren het onthaaltraject niet enkel op het niveau van het leerplichtonderwijs wordt gezocht. Trajecten die toeleiden naar een beroepsopleiding bij VDAB of naar het volwassenenonderwijs kunnen voor deze groep waardevolle alternatieven vormen.

Ten slotte wijst de Vlor ook op de kwestie van leerlingen die (laat) in het tweede semester in de onthaalklas instromen. Het traject van die leerlingen wordt al heel snel onderbroken door de zomervakantie, wat zeker niet optimaal is. De raad vraagt daarom te onderzoeken of er ook een zomeraanbod in het secundair onderwijs denkbaar is. De Vlor realiseert zich dat dit praktisch gezien geenszins evident is. Hij verwijst naar het volwassenenonderwijs, waar er ook mogelijkheden zijn voor een zomeraanbod NT2, ondanks een gelijkaardige organisatie van het schooljaar als in het leerplichtonderwijs. De Vlor gaat er daarbij wel van uit dat dat zomeraanbod een vrijwillig karakter heeft, voor de school, voor het personeel en voor de leerling.

6.4 Opbouwen en borgen van expertise

Leraren in het initiële onthaalonderwijs moeten over heel wat expertise beschikken. Zij moeten ten eerste werk maken van de integratie en moeten over de nodige kennis en vaardigheden beschikken om ervoor te zorgen dat de anderstalige nieuwkomer zich sociaal kan integreren. Ze moeten bovendien die kennis en vaardigheden bijbrengen bij de andere leerlingen.

Daarnaast hebben ze ook heel wat pedagogisch-didactische expertise nodig. Die kan relevant zijn voor de volledige doelgroep (hoe stimuleer je taalvererving?) of te maken hebben met specifieke problemen (hoe alfabetiseer je tienjarigen?).

Pas afgestudeerde leerkrachten blijken niet over die expertise te beschikken. Ten dele heeft dat te maken met hun opleiding. De Vlor verwacht dat de lerarenopleiding sterker inzet op een aantal algemene competenties die relevant zijn in de context van het onthaalonderwijs. Kunnen omgaan met diversiteit, en daarmee samenhangend, cultuursensitiviteit zijn in dat verband heel

belangrijk. Elke pas afgestudeerde leerkracht zou ook elementair inzicht moeten hebben in hoe hij taalverwerving van het Nederlands kan ondersteunen.

Het is echter wenselijk noch mogelijk om van de lerarenopleiding te verwachten dat alle pas afgestudeerde leraren opgeleid zijn om in het initieel onthaalonderwijs te functioneren. De omvang van de basisopleiding en de vele andere verwachtingen ten aanzien van de lerarenopleiding laten dat eenvoudig niet toe.

De leraar initieel onthaalonderwijs zal een groot deel van zijn expertise dan ook in de klas moeten verwerven. De Vlor betreurt in dit verband nog steeds de afschaffing van de mentoruren.

Scholen die veel te maken krijgen met anderstalige nieuwkomers met een problematische voorgeschiedenis (geen of nauwelijks scholarisatie, traumatische ervaringen) vragen uitdrukkelijk om inhoudelijk sterk onderbouwde vorming en nascholing die hen kan helpen om de nodige expertise op te bouwen. De Vlor vraagt dat de overheid binnen zijn beleid rond onthaalonderwijs de uitbouw van een dergelijk vormings- of nascholingsaanbod stimuleert en ondersteunt.

Een specifiek probleem voor het initieel onthaalonderwijs in het basisonderwijs is dat van het voortdurend verloren gaan van expertise. Bijkomende uren initieel onthaalonderwijs zijn beperkt en sterk variabel. Ze worden vaak toegekend aan jonge, tijdelijke leerkrachten, die wanneer de kans zich voordoet, kiezen voor een stabielere plaats. Op die manier gaat expertise verloren.

Er zijn verschillende mogelijkheden om daaraan te verhelpen. Verwijzend naar één van de hoger geschetste samenwerkingsvormen die de Vlor graag mogelijk gemaakt zou zien worden (zie 6.3) kan men denken aan een pool van expert-leerkrachten die uitgezonden wordt naar scholen met anderstalige nieuwkomers om daar de anderstalige nieuwkomers en de reguliere leerkrachten te ondersteunen. Dat laat – binnen de grenzen van praktische beperkingen – een model toe met (a) een spreiding van anderstalige nieuwkomers over scholen maar waarin (b) de betrokken anderstalige nieuwkomers en de betrokken scholen kunnen rekenen op de expertise die nodig is maar die de betrokken scholen moeilijk zelf kunnen opbouwen omdat ze geen kritische massa bereiken. Het lijkt de Vlor logisch dat ook de CLB betrokken worden bij dergelijke expertenpools, vanuit hun algemene opdracht t.a.v. anderstalige nieuwkomers.

Ook een samenwerking tussen scholen waarbij anderstalige nieuwkomers tijdelijk samengebracht worden (zie 6.3) opent nieuwe mogelijkheden voor scholen om hun expertise te bundelen, te versterken en beter te continueren.

6.5 Onthaalonderwijs: meer dan het initiële aanbod

Zoals al aangegeven in punt 3 mag onthaalonderwijs niet gereduceerd worden tot het initieel onthaalonderwijs. Effectief onthaalonderwijs is onthaalonderwijs in de breedte én in de tijd.

6.5.1 Onthaalonderwijs in de breedte

Onthaalonderwijs in de breedte verwijst naar het onthaalonderwijs dat zich buiten het klaslokaal afspeelt. Onthaalonderwijs, ook het initiële aanbod, is steeds ingebed in een reguliere onderwijsinstelling. Dat moet verder gaan dan een administratieve inbedding. Via buddy- en mentorsystemen, extracurriculaire activiteiten enz. kunnen anderstalige nieuwkomers deel uitmaken van de school als gemeenschap, ook als het initiële aanbod categoriaal wordt

georganiseerd. Dergelijke initiatieven zijn meer dan aardige bijkomstigheden. Ze zijn inherent aan goed onthaalonderwijs, dat sociale integratie tot doelstelling heeft.

Die sociale integratie moet uiteraard ook buiten de schoolmuren plaats vinden. Onthaal in de breedte gebeurt idealiter niet alleen via leerplichtonderwijs, maar ook in jeugdbewegingen, sportclubs, deeltijds kunstonderwijs of andere vormen van artistieke educatie enz. Voor anderstalige nieuwkomers vormt de school het ankerpunt bij uitstek. De school is dan ook ideaal geplaatst om actief naar die andere mogelijkheden toe te leiden en partnerschappen te zoeken.

Cruciaal daarbij is dat die activiteiten op de school niet voorgesteld worden als een verlengstuk van de school. Ook anderstalige nieuwkomers hebben recht op vrije tijd. Als ze bij hun vrijetijdsbeleving ook nog eens Nederlands gebruiken, is dat uiteraard zeer gunstig.

6.5.2 Onthaalonderwijs in de tijd

Taalverwervingsprocessen zijn grillige processen en duren lang. De ondersteuning mag dus niet stoppen na het initiële onthaalonderwijs. Leerlingen die dat initieel onthaalonderwijs verlaten, hebben in het vervolg van hun schoolloopbaan nog altijd meer ondersteuning nodig dan andere leerlingen. Dat geldt voor sommige nieuwkomers niet alleen voor taalverwerving, maar evengoed voor andere vaardigheden die zij moeten bijbenen en/of voor de sociaal-emotionele processen die zij doormaken. Ook op het vlak van ondersteuning bij de studiekeuze is er nood aan heel wat bijkomende begeleiding. Een blijvende ondersteuning moet ertoe bijdragen dat leerlingen uit het initieel onthaalonderwijs meer dan vandaag het geval is, succesvol doorstromen naar diverse richtingen.

Nu krijgen die leerlingen in het secundair onderwijs al ondersteuning van een vervolgcoach na afloop van de onthaalklas. Dat is van cruciaal belang. De vervolgcoach onderhoudt contacten met de ex-anderstalige nieuwkomer maar hij moet ook alle leerkrachten die bij het traject betrokken zijn, ondersteunen.¹⁵ De vervolgcoaches kunnen eigenlijk beschouwd worden als expert-leerkrachten die vanuit een expertisecentrum – de OKAN-school – hun expertise (beperkt) ter beschikking stellen van andere scholen. In 6.4 suggereerde de Vlor al dat dit een interessant model is voor het basisonderwijs.

Bij de opvolging van anderstalige nieuwkomers moet gezocht worden naar goede manieren om de continuïteit van de coaching te garanderen, ook wanneer een leerling verandert van onderwijsnet. Er bestaan nu reeds goede voorbeelden van netoverschrijdende afspraken tussen vervolgcoaches. De Vlor vraagt naar een inventarisering van die praktijken, zodat alle vervolgcoaches van elkaar kunnen leren.

Met de hulp van de vervolgcoach moet de nieuwe school zo snel mogelijk in staat zijn om het vervolgtraject helemaal over te nemen. Dat houdt in dat de vervolgschool en de leerkrachten van die school:

- bekend zijn met de achtergrond van hun leerlingen die uit de onthaalklas komen;
- weten hoe ze die leerlingen specifieke ondersteuning kunnen bieden;

---

¹⁵ omzendbrief SO 75 van 30/06/2006, 5.1.2

- de verantwoordelijkheid overnemen voor de opvolging van die leerlingen, wat ook inhoudt dat ze verantwoordelijk zijn voor de informatieoverdracht als een leerling naar weer een andere school overstapt.

In het basisonderwijs ligt de kwestie van de opvolging in de tijd doorgaans gemakkelijker dan in het secundair onderwijs. In de meeste gevallen blijft de anderstalige nieuwkomer als gewezen anderstalige nieuwkomer in dezelfde school, die ook instaat voor opvolging. In het eerste vervolgsjaar worden voor die opvolging ook extra middelen voorzien. Omdat de meeste gewezen anderstalige nieuwkomers SES-lestijden genereren, kan er ook op langere termijn in bijkomende ondersteuning worden voorzien.

Omdat nieuwkomers om praktische redenen vrij vaak blijken te verhuizen, doet zich bij die groep een vrij groot schoolverloop voor. De Vlor pleit hier voor een goede registratie van schoolloopbanen, zodat de school waarnaar de anderstalige nieuwkomer verhuist op de hoogte is van zijn statuut. De raad vraagt te onderzoeken hoe scholen, met respect voor de privacyregelgeving, in het belang van het kind zoveel mogelijk relevante informatie kunnen doorspelen aan de vervolgschool.

7 Voorwaarden voor een effectief onthaalonderwijs

7.1 Omkadering

De Vlor pleit ten gronde voor het behoud van de huidige regelingen voor bijkomende omkadering in zowel basis- als secundair onderwijs. Daarbovenop vraagt de Vlor nog een aantal andere regelingen.

In het basisonderwijs zal een regeling ontwikkeld moeten worden die het mogelijk maakt om leerlingen uit verschillende scholen samen te brengen voor een specifiek aanbod. Ook voor de zogenaamde expertenpool, zal een eigen regeling nodig zijn.

Voor het secundair onderwijs vraagt de Vlor de onthaalklassen uit de programmatiestop in het secundair onderwijs te lichten, zoals het geval was voor onderwijsdecreet XXI.

De raad vraagt de overheid ook om het aantal uren voor de vervolgcoaches te verhogen in functie van het aantal nieuwkomers dat zij, direct of indirect, begeleiden. Aan de schoolbesturen vraagt de Vlor te investeren in de professionalisering van de vervolgcoaches. Dat veronderstelt uiteraard ook dat die besturen over de middelen beschikken om daarin te investeren.

7.2 Anderstalige nieuwkomers en toelatingsvoorwaarden

7.2.1 Basisonderwijs

De Vlor stelt zich vragen bij de relevantie voor de nieuwkomers van de bijkomende toelatingsvoorwaarde voor het eerste leerjaar van het gewoon lager onderwijs, nl. een voldoende aantal dagen aanwezigheid in een Nederlandstalige kleuterschool tijdens het voorafgaande schooljaar (of slagen voor een taalproef). De primaire bedoeling van die bijkomende toelatingsvoorwaarde is immers ouders te stimuleren hun kind tijdig en voldoende frequent naar

het Nederlandstalig kleuteronderwijs te sturen en het regelmatig schoolgaan niet tot aan het begin van de leerplicht uit te stellen. Uit de aard van de zaak verkeerden ouders van anderstalige nieuwkomers in het voorgaande schooljaar echter niet in mogelijkheid om hun kind naar Nederlandstalig kleuteronderwijs te sturen. Anders zouden het nu geen anderstalige nieuwkomers zijn.

Bovendien beschikken scholen die aangepast onthaalonderwijs voorzien, meestal over betere mogelijkheden om zesjarige anderstalige nieuwkomers adequaat op te vangen dan hen eerst een jaar in het kleuteronderwijs onder te brengen. De vraag rijst of in het geval van zesjarige anderstalige nieuwkomers de beslissing over toelating niet beter aan de betrokken school wordt overgelaten in plaats van deze rechtswege op te dringen.

De Vlor vraagt dat de hoger geschetste samenwerkingsvorm tussen scholen waarbij nieuwkomers tijdelijk samengebracht worden (zie 6.3 en 6.4) niet onmogelijk gemaakt wordt door een beroep op de vrije keuze van vestigingsplaats. Dat zou kunnen door in het decreet basisonderwijs te specificeren dat de tijdelijke schooloverstijgende hergroepering van anderstalige nieuwkomers niet beschouwd wordt als de oprichting van een nieuwe vestigingsplaats, maar als een groepering van leerlingen die valt onder de pedagogische autonomie van de school.

7.2.2 Secundair onderwijs

Sinds onderwijsdecreet XXI heeft de toelatingsklassenraad de bevoegdheid om af te wijken van de toelatingsvoorwaarden voor leerlingen die houder zijn van studiebewijzen die uitgereikt zijn door scholen die niet erkend, gefinancierd of gesubsidieerd zijn door de Vlaamse Gemeenschap. Volgens de Vlor biedt deze nieuwe bepaling veel mogelijkheden om nieuwkomers sneller te integreren in de studierichting die het best bij hen past. Hierdoor wordt immers de soms lange en weinig flexibele weg van de vroegere gelijkwaardigheidsverklaring uitgeschakeld. De Vlor vraagt expliciet het behoud van de genoemde bevoegdheden van de toelatingsklassenraad.

Om de kwaliteit van de beslissing van de toelatingsklassenraad te verbeteren, stelt de Vlor voor dat de OKAN-school verplicht een advies aflevert aan die klassenraad. Het lijkt logisch dat de vervolgschoolcoach uitgenodigd wordt voor die klassenraad. Bij een beslissing die afwijkt van dat advies moet de klassenraad op zijn beurt dan weer expliciet motiveren waarom het advies niet werd gevolgd.

7.3 Effectieve monitoring

De Vlor wees er in 5.2 al op dat in de huidige stand van zaken moeilijk valt na te gaan of het onthaalonderwijs zijn doelen bereikt omdat systematisch evaluerend onderzoek bij belangrijke onderwijsvernieuwingen ontbreekt. Het gelijke onderwijskansenbeleid is daar een markant voorbeeld van.¹⁶

De raad pleit daarom voor een effectieve monitoring van de beleidsmaatregelen over het onthaalonderwijs en van de op het veld gebruikte organisatievormen. Deze monitoring kan enerzijds garanties bieden voor het bewaken van de uitgangspunten van de maatregelen en

---

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies ten gronde over onderwijsonderzoek](#), 20 december 2007.

anderzijds de invloed meten van de uitwerking organisatiestructuren op de schoolloopbanen van (voormalige) anderstalige nieuwkomers. Een uitgebreid cohorte-onderzoek lijkt de raad een goede methode om die invloed te meten.

7.4 Communicatie met de ouders

Goed onthaalonderwijs veronderstelt voor de Vlor ook goede communicatie met de ouders. Die communicatie is onontbeerlijk: het versterkt de band tussen de ouders en de school en verhoogt het welbevinden van de ouders in de schoolcontext. Finaal draagt het daardoor bij aan het welbevinden van de anderstalige nieuwkomers.

Omdat de ouders van anderstalige nieuwkomers in de meeste gevallen ook anderstalige nieuwkomers zijn en dus nog niet de kans gekregen hebben Nederlands te leren, ligt het voor de hand om voor die communicatie sociale tolken in te schakelen. In de context van besparingen blijkt het echter niet vanzelfsprekend dat er altijd en overal voldoende (door het lokale beleid bekostigde) tolkenuren beschikbaar zijn om elke ouder van anderstalige nieuwkomers die daarom vraagt op gelijk welk moment in het schooljaar te kunnen bedienen.

De Vlor vraagt dat de overheid in elk geval voldoende tolkenuren voorziet in functie van de reële behoefte. Van de scholen verwacht de Vlor dat ze weloverwogen gebruik maken van die tolkenuren en dat ze een breed communicatiebeleid naar ouders uitwerken. Zo'n communicatiebeleid bepaalt o.a. in welke omstandigheid er op welke manier met ouders wordt gecommuniceerd. Een school voorziet in haar communicatiebeleid ook het best een contingentering van de uren, zodat er ook in het tweede semester nog voldoende tolkenuren ter beschikking zijn voor die omstandigheden waarin tolken de enige redelijke keuze is.

De Vlor vraagt ten slotte bijzondere aandacht voor de niet-begeleide minderjarigen. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden over hoe en met wie de communicatie gebeurt. De wettelijke voogd is immers in de praktijk niet steeds de meest aangewezen persoon om direct mee te communiceren.

7.5 Schoolwissels vermijden

Kinderen die in een asielcentrum verblijven, verhuizen meermaals. Dat remt hun leerproces sterk af. De Vlor vraagt aan de minister van Onderwijs om overleg te plegen met zijn federale collega bevoegd voor Asiel en Migratie om ervoor te zorgen dat families met kinderen in de leerplichtleeftijd zo weinig mogelijk getransfereerd worden naar een ander asielcentrum of opvanginitiatief.

Dat geldt nog sterker als die verhuizing betekent dat het kind van het ene taalgebied in het andere terecht komt. Dergelijke transfers moeten voor kinderen die school lopen, uitgesloten worden.

7.6 De nood aan aangepaste tweedelijns hulp

Kinderen en jongeren die hier net toekomen, hebben niet alleen nood aan doorverwijzing naar het onthaalonderwijs. De clb stellen vast dat zij vaak ook nood hebben aan tweedelijns hulp, in

het bijzonder vanwege traumatische ervaringen in het land van herkomst. Deze hulp is in Vlaanderen erg moeilijk te vinden. De clb stellen ook vast dat de centra voor geestelijke gezondheidszorg niet alleen overbevraagd zijn, maar soms ook bijkomende drempels vertonen voor kinderen en jongeren die geen Nederlands kennen. De Vlor vraagt de onderwijsminister om dit probleem op te nemen met zijn collega van Welzijn.

8 Voorbereidend jaar voor nieuwkomers die willen doorstromen naar het hoger onderwijs

In zijn beleidsbrief 2011-2012 verwijst de minister van Inburgering naar het advies van de SERV over de invoering van het inburgeringcertificaat. Dat stelt voor om een voorbereidend jaar te voorzien voor (meerderjarige) inburgeraars die verder willen studeren in het hoger onderwijs. Hij neemt zich voor om dit voorstel te bespreken met de onderwijsminister in het kader van de concrete uitwerking van het concept van regionale centra voor leerloopbaanbegeleiding.¹⁷

Aangezien onderzoek uitwijst dat voor een grondige verwerving van een tweede taal (i.c. het Nederlands) meerdere jaren nodig zijn en ex-OKAN'ers ook na het eerste onthaaljaar nog verdere ondersteuning nodig hebben, vraagt de Vlor dat het bedoelde voorbereidend jaar ook opengesteld zou worden voor gewezen anderstalige nieuwkomers die nood hebben aan bijkomende voorbereiding vooraleer de stap naar het hoger onderwijs, inclusief hbo5, te zetten.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Patriek Delbaere
voorzitter a.i.

---

¹⁷ Beleidsbrief Inburgering en Integratie, Beleidsprioriteiten 2011-2012, ingediend door de heer Geert Bourgeois, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand, p. 27